

Postadolescència. Mites i paradoxes

XXVII Seminari interdisciplinari

Barcelona, 10 novembre 2008

«Consciència i compromís social al voltant dels 18 anys»

Josep Oriol Pujol i Humet,

Director General de la Fundació Pere Tarrés

Barcelona, 10 de novembre 2008

La postadolescència és aquella etapa posterior a la pubertat biològica en la qual s'ha superat l'assimilació dels canvis hormonals, i la persona obté una adaptació social al món adult. Segons els professors Asun Pie i Montse Pastor (EUTSES-URL), els adolescents actualment tenen menys desitjos de ser adults. Això és degut a les pobres perspectives que ofereix l'estat adult: habitatge, salari, etc. Ser adults no és atractiu, i es troben millor com fins ara (amb menys responsabilitat, diversió i amb les responsabilitats assumides per la família). L'emancipació s'allarga com a objectiu. S'ajunta a això la incertesa de la societat actual (no hi ha horitzons clars, no hi ha metes homogènies per assolir, l'esforç per l'estudi no és valorat). Tot això unit als valors socials que es transmeten, que duen a la recerca de la felicitat entesa com a benestar i plaer a curt termini. Tampoc es dóna un gran raonament dels comportaments nocius, viuen la transgressió –que els fa sentir plaer i desinhibició. D'altra banda, l'adolescència té l'opció de l'oci estàndard, el qual els ve del model hegemònic. Es verifica un “sense sentit” per a ocupar el temps lliure. Tenen baixa tolerància a la frustració perquè ho han tingut tot.

En aquest context pessimista descrit sembla que no tinguin cabuda comportaments positius. Però constatem que els joves, de forma natural tenen una sensibilitat social. Per poques oportunitats que hagin tingut de conèixer realitats difícils, gairebé sempre responen amb un sentiment de solidaritat, de justícia social i de col·laboració. El jove té una generositat natural no malmesa per conseqüències poc gratificants, i tot això malgrat no tenir models massa clars de comportament ni de consciència social. Els joves sans tenen uns criteris clars sobre el necessari respecte pel medi ambient, la justícia social, etc. I tenen la disposició a mobilitzar-se, a contribuir, a ajudar... Entendrem per compromís aquella acció dintre d'una causa noble, d'interès general, en la qual l'aportació del jove li resulta significativa. Aquest compromís pot ser puntual o extens en el temps.

El compromís social s'ha abordat últimament des d'una perspectiva "participativa". Però no és el mateix ja que la participació pot significar només estar informat o opinar. Aquesta opció és un primer estadi d'implicació però la conscienciació i el compromís social estarien en un nivell superior. Cal dir que internet és un canal de participació i de conscienciació social.

Quins nivells de consciència i compromís social percebem en els joves avui? S'esforcen i comprometen si perceben propostes amb sentit i, sobretot, si troben uns referents propers. Quins són els objectius que la societat actual presenta i que els poden resultar atractius? És rellevant admetre que la societat no afavoreix la generositat, el donar temps per causes d'interès general. S'afavoreix la recerca d'utilitat a allò que es fa, la compensació a qualsevol esforç, els diners com a mesura i com a font de felicitat. Així mateix, hi ha poques alternatives d'oci amb referents adults i propostes generoses. L'oci passa pel grup, molt vinculat a la nit, el carrer, la música. Amb tot, hi ha iniciatives esperançadores d'oci alternatiu. I existeix un nou canal de participació, conscienciació, de compromís que és la xarxa d'internet. La pràctica de l'esport és una via d'oci i socialització excepcional.

Quina és la realitat associativa actual? Segons estadístiques de l'Observatori Català de la Joventut, el 44% dels joves està associat. És important tenir present l'associació informal, fins i tot aquella contribució concreta desenvolupada des de la colla d'amics, responent a una crida a través d'un mitjà de comunicació, la socialització a través del grup no formal i en situacions més marginals, etc. També estan les joventuts de sindicats o formacions polítiques. És esperançador que, mentre el discurs mediàtic parla d'una joventut sense valors, de pràctiques poc positives com el "botellón", hi hagi joves compromesos com és el cas concret dels centres d'esplai. La participació voluntària, per exemple, com a monitors, aporta competències personals (el respecte, el treball en grup, la conscienciació, etc.), és una veritable escola de ciutadania.

Els diferents nivells de conscienciació, depenen de molts factors i en bona part de l'ambient cultural, no només de la formació. És a partir dels grups on s'interioritzen una o més problemàtiques socials. El sistema i els mitjans de comunicació no faciliten la conscienciació. Encara així constatem grups significatius de joves amb certa consciència "antiglobalització", o joves ideològicament implicats des de la xarxa. Què podem fer per a promoure la consciència i el compromís social? Quins condicionaments poden afavorir-ho, actuant com a catalitzador de les potencialitats dels joves? La millor forma d'educar qualsevol actitud, comportament o valor, és a partir de la vida, a través del testimoniatge, més que de les paraules i els consells. Els qui poden fer més altament probable certa consciència, sensibilitat i afavorir un

compromís, poden ser els mateixos companys, professors, monitors del cercle del noi o la noia.

Un dels elements excepcionals en la conscienciació i el compromís és participar d'un projecte d'interès general en el qual vegin la seva participació com a rellevant. El que és positiu és incardinar-se en un cercle virtuós on les vivències i la participació promoguin una major conscienciació que pugui motivar una major implicació posterior. En aquests projectes és fonamental deixar-los prendre la iniciativa, tolerar els errors, facilitar-los els aprenentatges admetent que ells ho faran a la seva manera, probablement diferent a la nostra. Abans de res, no hem de tenir dibuixat al "bon adolescent".

En tota intervenció educativa és fonamental estar esperançats i ser optimistes, però tenint present que la societat no afavoreix actituds que busquin la generositat i l'estimació. Es requereix formar-los perquè interioritzin la necessària aportació a la col•lectivitat i conscienciar-los sobre les necessitats dels altres.

Resum de les ponències realitzat per l'equip de redacció de l'Àmbit Maria Corral